

УДК 159.923:159.942

Карпенко Є. В.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології,
Львівський державний університет
внутрішніх справ
E-mail: psiholog_pp@ukr.net

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОЦЕСІ ЖИТТЄЗДІСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Керуючись логікою постнекласичної раціональності, у статті здійснено теоретичний аналіз ролі емоційного інтелекту (EQ) в процесі життєздійснення особистості. Компонентами EQ, що забезпечують реалізацію нарративного і ментативного сценаріїв конструювання життя, є організмичне чуття і емоційна компетентність, які також сприяють осягненню і творенню його смислу. Водночас вони є механізмами розуміння та інтерпретації відповідно. Аргументовано гіпотезу про наявність ціннісного і соціального векторів застосування емоційного інтелекту в ході життєздійснення.

Ключові слова: емоційний інтелект, життєздійснення, ідентифікація, розуміння, інтерпретація, організмичне чуття, емоційна компетентність.

Following the logic of post-nonclassical rationality, the article provides a theoretical analysis of the role of emotional intelligence (EQ) in the course of life. The EQ components that provide the implementation of the narrative and mentative scenarios of life formation are the organismic sense and emotional competence. They also contribute to the comprehension and creation of the meaning of life. Just the same, they act as mechanisms of understanding and interpretation, respectively. The hypothesis of axiological and social vectors of emotional intelligence application in the course of life has been substantiated.

Key words: emotional intelligence, course of life, identification, understanding, interpretation, organismic sense, emotional competence.

Постановка проблеми. Дослідження емоційного інтелекту (EQ) все більше привертає увагу вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків. Пропоновані ними погляди і підходи до тлумачення і формування EQ проливають світло на його зміст, значення і особливості за-

стосування, однак не охоплюють всю повноту феномену, мережу його взаємозв'язків з іншими сутнісними характеристиками особистості (характером, системою ціннісних орієнтацій тощо), конструюванням і реалізацією нею власного життєвого шляху, який охоплює процеси індивідуалізації, адаптації, соціалізації і самоактуалізації. Перший з означених процесів полягає в інтеграції різних сторін особистості, що сприяє досягненню нею цілісності, другий – характеризує процес взаємного пристосування індивіда і середовища, третій – відповідає за засвоєння ним соціальних норм і еталонів і останній – сприяє розгортанню в соціумі вродженого потенціалу особистості. Таким чином, керуючись принципами цілісності й системності у дослідженні особистості, ми припускаємо зв'язок EQ з окресленими процесами, який, як мінімум, реалізується в процесі їхнього розгортання і, як максимум, впливає на їх перебіг. Необхідність визначення способу взаємозв'язку EQ із зазначеними процесами, що реалізуються в ході життєздійснення, змушує ретельно розібратися у змісті обох конструктів. Цьому сприяє окреслення тих векторів, операцій і компонентів EQ, які безпосередньо пов'язані з конструюванням і торуванням особистістю свого життєвого шляху. Їх теоретичний аналіз і подальша емпірична верифікація не тільки сприятимуть комплексному розумінню змісту і ролі EQ в процесі життєздійснення, але й дозволять сформулювати дієві психологічні механізми підвищення якості й осмисленості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз особливостей конструювання життя особистістю займає чільне місце в сучасних теоретико-прикладних дослідженнях як українських, так і зарубіжних науковців. Так, Т. М. Титаренко виокремлює нарративні та ментативні особистісні практики конструювання життя. Вчена стверджує, що «спокійна, передбачувана повсякденність з її фоновими практиками, як правило, нарративізується. У діалозі зі співрозмовником особистість осюжетнює певні фрагменти свого життя, структурує його відповідно до обраної фабули. Водночас екстраординарні кризові періоди потребують від розгубленої, дезорієнтованої особистості насамперед ментативів з їх посиленою рефлексією, переосмисленням та переоцінюванням» [7, с. 232–233]. Саме тому В. О. Климчук влучно характеризує нарративний вектор як «осюжетнення смислів», а ментативний – як «осмислення сюжетів» [3].

У цьому контексті все ще малодослідженим залишається питання ролі емоційного інтелекту (EQ) в процесі реалізації обох сценаріїв життєздійснення особистості. На даний час фахівці в сфері EQ не дійшли спільної точки зору на зазначений феномен, однак більшість із них (Р. Бар-Он, Д. Гоулман, Дж. Мейер, Е. Л. Носенко, П. Селовей та інші)

тлумачать його, послуговуючись конструктами «розуміння», «ідентифікація емоцій», «управління емоціями», «саморегуляція», «усвідомлення» тощо. При цьому значна кількість учених (Г. Г. Гарськова, Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей та ін.) вважає, що розвинений EQ передбачає відповідні здібності інтелектуального, свідомого і гармонійного управління особистістю власною емоційною сферою і контролю над зовнішньою маніфестацією емоцій та почуттів, що, з одного боку, сприяє саморозумінню, а з іншого, – налагодженню міжособистісного спілкування, самоактуалізації тощо і, в кінцевому рахунку, слугує запорукою успіху в тій чи іншій сфері життєдіяльності. Втім, такий погляд, незважаючи на його обґрунтованість, не дозволяє повною мірою проаналізувати ціннісне наповнення EQ та часто підпорядковує афективну сферу когнітивній. Ми ж пропонуємо розглянути зазначений феномен, керуючись логікою постнекласичної раціональності, яка дозволяє зрозуміти його значення в процесі життєздійснення особистості, методологічний простір якої відкриває широкі можливості для комплексного дослідження EQ в єдності емоційної, когнітивної, поведінкової і ціннісно-сислової сфер, усвідомленого й неусвідомленого, Автора і Читача, внутрішньоособистісного і соціального.

З огляду на сказане, **мета статті** полягає у теоретичному аналізі ролі емоційного інтелекту в процесі конструювання і реалізації особистістю власного життєвого шляху.

Виклад основного матеріалу. У своїх попередніх публікаціях ми доводили, що ментативний сценарій конструювання життя реалізується, в першу чергу, за допомогою (само-) розуміння, а нарративний – інтерпретації. Своєю чергою механізмом першого є організмичне чуття, а другої – емоційна компетентність. Отже, обоє як компоненти EQ реалізуються в просторі інтра- та інтерперсональної взаємодії і передбачають як розуміння емоційних станів, так і їх конструктивне використання в процесі торування людиною власного життєвого шляху. Їм також притаманне окреме аксіологічне підґрунтя, що характеризується домінуючим способом пізнання смислу: осягнення або/ і творення. Якщо розглядати осягнення як процедуру присвоєння тих трансцендентних смислів, що вже наявні у просторі інтерперсональної, міжкультурної взаємодії, то воно є притаманним радше нарративному сценарію автобіографування. В такому разі творення смислів буде радше прерогативою ментативу [7]. Водночас можливе й інше трактування, в межах якого осягнення смислу може спрямовуватися не тільки на засвоєння, асиміляцію нормативних етнокультурних, ціннісних та інших еталонів, а й на пізнання іманентного індивідуального (чи колективного) смислу. В такому разі осягнення супроводжуватиме головню ментативний сценарій автобіографування.

Тоді творення смислу відобразатиметься у втіленні його в якісно відмінній стратегії життя на основі «вихідних значень». Тут воно розглядатиметься радше як його опредметнення, аніж мисленнєве конструювання, а отже буде характеризувати нарративний сценарій. Не відкидаючи перше трактування, ми все ж акцентуємо увагу на другому як такому, що більш чутливе до діагностики неконгруентності зовнішніх обставин і внутрішніх умов, особливостей взаємодії особистості й соціуму, що здійснюється за допомогою, в тому числі, емоційного інтелекту.

Розгляд емоційного інтелекту з точки зору базових герменевтичних операцій наближує нас до поняття ідентифікації, що, з-поміж іншого, означає розуміння й інтерпретацію іншої людини шляхом отождення себе з нею [8, с. 167]. Керуючись таким визначенням, висновуємо, що ідентичність людини конструюється в тому числі завдяки зазначеним герменевтичним операціям. Отже, відповідь на одне з ключових екзистенційних питань «Хто я?» передбачає не тільки високий рівень саморозуміння, але й відповідну самоінтерпретацію. Вона не є сталою на різних етапах онтогенезу та зазнає впливу чинників зовнішнього і внутрішнього світу. Те ж саме стосується сфер Ти, Ми і Пра-Ми, що виокремлюються в напрямі позитивної психотерапії Н. Пезешкіана. Адже, незважаючи на наявність певних сценаріїв, драйверів і заборон, вони також характеризуються плинністю й мінливістю.

Така точка зору цілком відповідає логіці постнекласичної раціональності, в руслі якої ідентичність (як і особистість) тлумачиться не стільки як стала характеристика, а як процес. При цьому розуміння та інтерпретація виступають в якості психологічних знарядь ідентифікації, що задіяні протягом всього персоногенезу, тобто діахронічно, конструюючи оновлену ідентичність шляхом деконструювання її прототипу. Водночас ідентифікація реалізується синхронно в ситуації тут-і-тепер, характеризуючись варіативністю об'єктів, проявів, наслідків і т. ін., що впливає на вибір певної траєкторії життєвого шляху.

Таким чином, самоідентифікація людини в процесі її персоногенезу потребує як саморозуміння, так і самоконструювання. Тільки в цьому разі можливий внутрішній діалог особистості як Автора – суб'єкта саморозвитку з особистістю як Читачем-інтерпретатором сконструйованого змісту. Якщо ж самоідентифікація ґрунтується виключно на інтерпретації, то існує велика ймовірність того, що глибинний контакт між Автором і Читачем підміниться контактом останнього з власними образами, які суттєво спотворюють автентичність Автора. В такому разі актуалізуються захисні механізми проекції та інтроєкції, які перешкоджають адекватному розумінню Іншого і саморозумінню, що можливо у випадку домінування параноїдальної характерології. Подібна

ситуація також яскраво простежується в осіб із нарцисичним типом характеру, ключовими механізмами психологічного захисту яких є ідеалізація та знецінення [5]. У цьому випадку особистість контактує радше не з Автором, а з його ідеалізованим образом. Відтак розвиток саморозуміння, що відбуватиметься за рахунок актуалізації організмичного чуття, постає пріоритетним для таких людей, позаяк сприяє налагодженню контакту (з собою та Іншим) й безумовному прийняттю.

Коли ж ідентифікація обмежується розумінням себе, то суб'єкт у такий спосіб значно зменшує творчий потенціал свого Авторства. Можливе розчинення Я в Ти або в Ми, що в гештальтпсихології називається конфлюєнцією, і доречне тільки на певних етапах онтогенезу (період новонародженості й немовлячий вік), у стані закоханості тощо. Коли ж конфлюєнція стає елементом життєвого сценарію, то неодмінно невротизує психіку, знижує критичність мислення, адаптаційні можливості, замикає особу на дифузному Авторстві, що призводить до різного роду адикцій тощо. При цьому шизоїдний тип характеру вірогідно найбільш схильний до дисбалансу в бік розуміння на противагу інтерпретації. Адже шизоїди, послуговуючись організмичним чуттям, здатні дуже тонко вловлювати як свої, так і чужі емоції. Так, вони можуть бути турботливими, хоча при цьому зберігають сильну потребу в збереженні власних границь. При цьому варто зазначити, що далеко не завжди шизоїдність пов'язана з соціальною пасивністю і труднощами в самореалізації, і часто спрямовується в конструктивне русло (фахівці, що працюють у сфері людина – знакова система, в тому числі в ІТ-галузі тощо). Зрештою, кожен тип характеру має власні особливості розуміння та інтерпретації особистості своїх вчинків і себе загалом, а відтак і самоідентифікації. Приміром, депресивна характерологія ґрунтується на ідентифікації себе з найбільш ненависними якостями попередніх об'єктів любові, що являють собою гіперболізовані інтроєкти. Останні спрямовуються на власне Я і разом з ідеалізацією зовнішніх об'єктів нерідко спричиняють тотальне почуття провини, сорому, страждання загалом.

Зважаючи на сказане, доходимо висновку про те, що розуміння та інтерпретація, з одного боку, є герменевтичними операціями емоційного інтелекту, а з іншого, – чинниками, що уможливають (само-) ідентифікацію особистості. Це дає нам підстави висунути гіпотезу про те, що високий рівень розвитку емоційного інтелекту позитивно корелює з якістю процесу (само-) ідентифікації. Однак слід зазначити, що важливий не тільки рівень EQ, але і його феноменологічна інтенціональність, що можна спостерігати на прикладі аналізу характерологічних типів. Це створює додаткові вимоги до психодіагностичного інструментарію, який повинен бути чутливим до діагностики окреслених особливостей.

Своєю чергою низький рівень EQ може бути пов'язаний з механізмом інтроєкції, яка, на думку З. Фройда, є однією з основ ідентифікації [8, с. 186]. Втім, така гіпотеза може справдитися лише на відрізку висхідного онтогенезу, який передує дорослості. Якщо ж йдеться про уже сформовану особистість, то інтроєкти як інородні елементи блокують її контакт із собою та зовнішнім світом, а відтак суттєво утруднюють ідентифікацію, котра передбачає розуміння та інтерпретацію, що, реалізуючись у сферах Я, Ти, Ми і Пра-Ми, сприяють поглибленню контакту та розгортанню особистісного потенціалу.

Таким чином, завдяки організмичному чуттю та емоційній компетентності як компонентам емоційного інтелекту і механізмам розуміння та інтерпретації (его-ідентифікації загалом) особистість має змогу виокремити, дослідити та позбутися власних інтроєктів, а відтак сконструювати ту траєкторію життєвого шляху, яка буде конгруентна її власному Я. Ба більше, гештальтпсихологія стверджує, що будь-які механізми психологічного захисту утруднюють можливості контакту особистості з собою та зовнішнім світом, а отже побудову гнучких границь між Я і Не-Я. А оскільки EQ спрямований у тому числі на налагодження і розвиток контакту, то резонно припустити, як мінімум, наявність оберненого кореляційного зв'язку між рівнем його розвитку і вираженістю механізмів психологічного захисту. Звідси висновок про те, що EQ допомагає інвентаризувати власні інтроєкти, а відтак, сприяє самоідентифікації особистості, видається логічно несуперечливим і конструктивно валідним.

З одного боку, завдяки (само-) ідентифікації особистість пізнає себе та оточуючий світ, а з іншого – торує власний життєвий шлях. Звідси висновуємо, що організмичне чуття, як механізм розуміння, дозволяє їй ідентифікуватися (контактувати) з автентичним текстом Автора (його життєвим світом), його ідентичністю на ситуативному, характерологічному та/ або базовому рівнях [2]. При цьому не має значення, чи текст знаходиться у внутрішній чи зовнішній «зонах» реальності Автора. Своєю чергою емоційна компетентність як психотехнічний інструментарій інтерпретації слугує розгортанню суб'єктності особистості в просторі інтерперсональної взаємодії, сприяє самоактуалізації, адаптації, професіоналізації тощо.

«Те, ким я є, моя ідентичність, визначається тим, що значиме для мене» [4, с. 36]. З іншого боку, ідентичність задає систему значень, за допомогою яких ми оцінюємо навколишню дійсність та себе в ній. Ми також стверджуємо, що ідентичність обумовлюється й домінуючим способом пізнання смислу, – осягнення чи творення, – а також гнучкістю у виборі тієї чи іншої стратегії та їх телеологічною узгодженістю на всіх рівнях. З іншого боку, маємо відзначити взаємну детермінацію

способів пізнання смислу та ідентичності. При цьому, якщо осягнення трактувати як шлях пізнання тих іманентних смислів, що приховані в індивідуальному чи колективному несвідомому, то найбільш вдалим його інструментом нам видається саме розуміння – шлях дорефлексивного «осягнення або породження смислу» [1, с. 799]. В такому разі життєтворчість послуговуватиметься головно інтерпретацією – інструментом, що передбачає творчу модифікацію та втілення нової стратегії життєвого шляху, відмінної від вихідної системи значень. Така позиція потребує деякого уточнення, а саме: ми не стільки стверджуємо виключну роль розуміння та інтерпретації для реалізації відповідного сценарію пізнання смислу життя, скільки намагаємося розставити основні акценти в кожному з них. Це означає, що як розуміння може сприяти творенню смислу, так й інтерпретація – його осягненню.

Зазначене відкриває нові горизонти для тлумачення операцій емоційного інтелекту в контексті життєздійснення особистості, в ролі яких виступають розуміння та інтерпретація. При цьому перше має виразний вертикальний, інтернальний, телеологічний вектор реалізації, а друга – горизонтальний, екстернальний, соціально орієнтований. Таке тлумачення функцій EQ має не тільки соціальну, але й аксіологічну спрямованість, що стимулює нас висунути припущення про існування так званого ціннісного вектору втілення емоційного інтелекту (насправді ми залишаємо відкритим для подальших дискусій і досліджень питання належності ціннісного вектору до емоційного інтелекту чи виокремлення окремої категорії – ціннісного інтелекту, який забезпечує не стільки розуміння й управління власними та чужими емоціями, скільки вибір і мотивацію до реалізації гнучкої та конгруентної на всіх рівнях ідентичності стратегії життєвого шляху). У такий спосіб забезпечуватиметься відповідь на питання «Що?» і «Для чого?».

Інший вектор реалізації EQ – соціальний. Він передбачає прикладне втілення обраного життєвого сценарію, а отже, – відповідь на питання «Як?». Ми вважаємо, що ці вектори є взаємозалежними – розвиток одного з них неможливий без розвитку іншого. Втім, слід зауважити, що сучасні наукові пошуки концентруються здебільшого довкола другого з них, залишаючи поза увагою перший. Так, Е. Л. Носенко та Н. В. Коврига у монографії «Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції» зазначають: «Щодо мотиваційного аспекту, то він розглядається у запропонованому вище тлумаченні поняття емоційного інтелекту як один із другорядних компонентів, що входить до опису аспектів емоційного функціонування людини. Мотиваційний аспект стосується різних потреб і цілеспрямованої поведінки, яка здійснюється для задоволення цих потреб» [6, с. 28]. виправлення цієї

ситуації стає можливим завдяки аналізу ролі емоційного інтелекту в конструюванні та реалізації життєвого шляху, яку ми спробували відобразити в таблиці 1.

Таблиця 1

Картографія емоційного інтелекту в процесі життєздійснення особистості

Сценарії життєздійснення	<i>Наративний</i>		<i>Ментативний</i>	
	<i>Осягнення</i>	<i>Творення</i>	<i>Осягнення</i>	<i>Творення</i>
Вектори EQ	<i>Ціннісний і соціальний</i>			
	Пронизують усі способи пізнання смислу та наявні в обох сценаріях життєздійснення. Забезпечують, з одного боку, ціннісно-смыслову орієнтацію, а з іншого – прикладне втілення індивідуальних чи колективних сценаріїв життєвого шляху.			
Герменевтичні операції EQ	<i>Розуміння</i> як операція прийняття і присвоєння зовнішніх по відношенню до індивідуального чи колективного Я еталонів життєвого шляху.	<i>Інтерпретація</i> як операція реалізації життєвого шляху індивідуальним чи колективним Я згідно із запозиченими зовні еталонами.	<i>Розуміння</i> як операція пізнання і прийняття власних інтенцій, що лежать у площині індивідуального чи колективного Я.	<i>Інтерпретація</i> як операція втілення в життя власних інтенцій на рівні індивідуального чи колективного Я.
Компоненти EQ	<i>Організмичне чуття</i> як компонент EQ та механізм розуміння забезпечує контакт індивідуального чи колективного Я з контекстом, в якому воно функціонує (<i>спрямоване на підтримку і розвиток контакту з оточенням, сприяє соціалізації</i>).	<i>Емоційна компетентність</i> як компонент EQ та механізм інтерпретації забезпечує адаптацію індивідуального чи колективного Я до умов соціального середовища, соціокультурного контексту, викликів часу тощо (<i>спрямована на адаптацію</i>).	<i>Організмичне чуття</i> як компонент EQ та механізм розуміння забезпечує контакт індивідуального чи колективного Я з самим собою, сприяючи інтеграції на різних рівнях ідентичності (<i>спрямоване на підтримку і розвиток контакту з власною Самістю, сприяє індивідуалізації</i>).	<i>Емоційна компетентність</i> як компонент EQ та механізм інтерпретації забезпечує розгортання процесів самоактуалізації особистості, а також втілення в життя інтенцій колективного Я задля досягнення певної спільної мети (<i>спрямована на самоактуалізацію</i>).

Із таблиці можемо зробити висновок про те, що як ціннісний, так і соціальний вектори застосування EQ опираються на однакові герменевтичні операції та відповідні їм компоненти EQ, які водночас являють собою механізми їх втілення. Проте відзначаємо відмінність у спрямованості основних операцій EQ. Зокрема, розуміння й інтерпретація можуть бути спрямованими назовні та всередину. Перше найімовірніше при реалізації наративного, а друге – ментативного сценарію життєздійснення. Своєю чергою організмичне чуття та емоційна компетентність як компоненти EQ також демонструють різновекторну спрямованість. Так, у разі розгортання обох сценаріїв організмичне чуття використовується головню задля підтримки і розвитку *контакту*, з одного боку, з оточенням, а з іншого – з самим собою (власною Самістю), що забезпечує процеси *соціалізації та індивідуації* відповідно, тоді як емоційна компетентність спрямовується на *адаптацію і самоактуалізацію* відповідно. Це, звісно, не означає виключної ролі зазначених компонентів EQ в перерахованих процесах, але дозволяє розставити деякі пріоритети і, таким чином, чіткіше зрозуміти роль EQ у процесі життєздійснення особистості.

Ми також стверджуємо, що осягнення і творення як способи пізнання смислу по-різному реалізуються як у наративному, так і в ментативному сценаріях життєздійснення. Це простежується при аналізі операцій та спрямованості компонентів EQ, проведеному вище. Така позиція експлікує нові грані емоційного інтелекту і дозволяє чіткіше проаналізувати його роль у побудові особистістю власного життєвого шляху.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз ролі емоційного інтелекту в процесі життєздійснення особистості сприяв кристалізації наступних висновків.

1. (Само-) ідентифікація особистості досягається завдяки збалансованому використанню розуміння й інтерпретації. Дисбаланс у їх застосуванні може проявлятися в актуалізації тих чи інших механізмів психологічного захисту, що загострюють відповідну характерологію. Це дає нам підстави висунути гіпотезу про те, що високий рівень розвитку емоційного інтелекту позитивно корелює з якістю процесу (само-) ідентифікації, а низький – тісно пов'язаний з механізмами психологічного захисту.

2. Емоційний інтелект відіграє суттєву роль у конструюванні особистістю власного життєвого шляху. Зокрема, наративний і ментативний сценарії життєздійснення реалізуються завдяки одним і тим же способам пізнання смислу та відповідним їм компонентам емоційного інтелекту, які мають різне спрямування та здійснюються за допомогою притаманних їм операцій. Організмичне чуття є герменевтичною операцією, спрямованою на розуміння, а емоційна компетентність –

на інтерпретацію. Використання першого при реалізації нарративного сценарію сприяє соціалізації, а другого – адаптації. У ментативному ж сценарії організмичне чуття застосовується в процесі індивідуації, а емоційна компетентність – самоактуалізації. Таким чином, компоненти емоційного інтелекту і його герменевтичні операції, як і окреслені процеси, перебувають у нерозривному зв'язку один з одним, взаємному доповненні та синергійному підсиленні.

3. Аналіз ролі EQ в процесі життєздійснення особистості стимулює до висунення гіпотези про наявність ціннісного і соціального векторів його реалізації. Перший відповідає за вибір і мотивацію до реалізації гнучкої і конгруентної на всіх рівнях ідентичності стратегії життєвого шляху, а другий передбачає її втілення в життя.

Перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз значення емоційного інтелекту в контексті торування особистістю власного життєвого шляху висуває низку проблемних питань, що мусять бути вирішені у подальших дослідженнях. Серед них емпіричне підтвердження окреслених теоретичних конструкцій, що потребує не тільки коректно реалізованої програми, але й підбору валідного і надійного психодіагностичного інструментарію. Він повинен бути чутливим до ідентифікації особливостей прояву та спрямованості організмичного чуття і емоційної компетентності задля побудови сценарію життєздійснення особистості. Також необхідним є перевірка наявності кореляційного зв'язку між указаними компонентами EQ і способами пізнання смислу. Зрештою доречно було б визначити наявність та значення інших компонентів EQ, які актуалізуються в процесі життєздійснення.

Отож, окреслені теоретичні положення, як і будь-які інші, мусять пройти крізь горнило теоретичної та емпіричної верифікації/фальсифікації, яка зможе повною мірою довести їх життєздатність і окреслити периметр їх дії.

Список використаних джерел

1. Всемирная энциклопедия: Философия / [Главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов]. – М.: АСТ, Мн.: Харвест. – Современный литератор, 2001. – 1312 с.
2. Карикаш В. И. Пять вершин на жизненном пути: психотерапия посредством трансформации экзистенциальной идентичности / В. И. Карикаш // Позитум Украина. – 2008. – № 2. – С. 18–20.
3. Климчук В. О. Мотиваційний дискурс особистості: на шляху до соціальної психології мотивації: монографія / В. О. Климчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 290 с.
4. Кроссли М. Л. Нарративная психология. Самость, психологическая травма и конструирование смыслов / М. Л. Кроссли. – Х.: «Гуманитарный Центр», 2013. – 284 с.

5. Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика: Понимание структуры личности в клиническом процессе / Нэнси Мак-Вильямс. – М.: Независимая фирма «Класс», 2001. – 480 с.

6. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: монографія / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К.: 2003. – 159 с.

7. Титаренко Т. М. Особистісні практики конструювання життя / Т. М. Титаренко // Психологічні науки: проблеми і здобутки. – 2013. – Вип. 4. – С. 226–238.

8. Шапар Б. В. Сучасний тлумачний психологічний словник / Б. В. Шапар. – Х.: Прапор, 2007. – 640 с.

References transliterated

1. Vsemirnaja jenciklopedija: Filosofija / [Glavn. nauch. red. i sost. A. A. Gricanov]. – M.: AST, Mn.: Harvest. – Sovremennyj literator, 2001. – 1312 s.

2. Karikash V. I. P'jat' verшин na zhiznennom puti: psihoterapija posredstvom transformacii jekzistencijal'noj identichnosti / V. I. Karikash // Pozitum Ukraina. – 2008. – № 2. – S. 18–20.

3. Klymchuk V. O. Motyvacijnyj dyskurs osobystosti: na shljahu do social'noi' psihologii' motyvacii': monografija / V. O. Klymchuk. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2015. – 290 s.

4. Krossli M. L. Narrativnaja psihologija. Samost', psihologicheskaja travma i konstruirovanie smyslov / M. L. Krossli. – H.: «Gumanitarnyj Centr», 2013. – 284 s.

5. Mak-Vil'jams N. Psihoanaliticheskaja diagnostika: Ponimanie struktury lichnosti v klinicheskom processe / Njensi Mak-Vil'jams. – M.: Nezavisimaja firma «Klass», 2001. – 480 s.

6. Nosenko E. L. Emocijnyj intelekt: konceptualizacija fenomenu, osnovni funkcii': monografija / E. L. Nosenko, N. V. Kovryga. – K.: 2003. – 159 s.

7. Tytarenko T. M. Osobystisni praktyky konstrujuvannja zhyttja / T. M. Tytarenko // Psihologichni nauky: problemy i zdobutky. – 2013. – Vyp. 4. – S. 226–238.

8. Shapar B. V. Suchasnyj tлумachnyj psihologichnyj slovnyk / B. V. Shapar. – H.: Prapor, 2007. – 640 s.

Abstract

Karpenko Ye. V.,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),

Assistant Professor at the Department of Psychology,
Lviv State University of Internal Affairs

E-mail: psiholog_pp@ukr.net

THE ROLE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE COURSE OF LIFE

Following the logic of post-nonclassical rationality, the article provides a theoretical analysis of the role of emotional intelligence in the course of life. It has been found that maintaining the balance between understanding and

interpretation as hermeneutical operations of emotional intelligence contributes to personal (self-) identification. At the same time, their imbalance activates certain mechanisms of psychological protection, thus bringing out their typical characteristics and preventing an individual from constructing a congruent I-life path. The mechanisms of understanding and interpretation are the organismic sense and emotional competence, respectively. They are also components of emotional intelligence, implemented differently in the narrative and mentative scenarios of life. The organismic sense contributes to socialization under the narrative scenario and individuality – under the mentative one. Emotional competence mainly facilitates the processes of adaptation (narrative) and self-actualization (mentative). At the same time, the organismic sense as a mechanism of understanding contributes to the comprehension of the meaning of life while emotional competence as a mechanism of interpretation is used for its creation. These ways of understanding the meaning of life are relevant in both scenarios of life.

The article also substantiates the axiological and social vectors of emotional intelligence application. The former addresses questions «What?» and «What for?» and aims at choosing and motivating the implementation of a life strategy that would be flexible and congruent at all identity levels. The latter involves implementation of individual or collective scenarios of life and answers the question «How?». Nonetheless, both can be observed in the narrative and mental scenarios of life formation.

Отримано – 3 січня 2018

Рецензовано – 8 січня 2018

Прийнято – 15 січня 2018

Received – January 3, 2018

Revision – January 8, 2018

Accepted – January 15, 2018